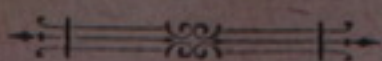

ՏԻՐԱՆ Գ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԹԱՊԼԱՔԵԱՐ

ՓԻԼԻԿ ԱԽՊԱՐ

ՍԻՄԱՆՈՍ ԱՂԲԱՐ

Կ Ա Մ

ԹԱՊԼԱՔԵԱՐ ՎԱՐԺԱՊԵՏԸ

Կ. ՊՈԼԻՍ

1925

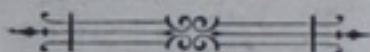
ԱՆՑԵԱԼ ԿԵԱՆՔ

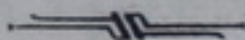
ԵՐԱՆՈՍ ԱՂԲԱՐ

Կ Ա Մ

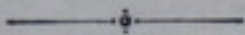
ԹԱՊԼԱՔԵԱՐ ՎԱՐԺԱՊԵՏԸ

ԿԱՏԱԿԱԽԱՂ ՄԷԿ ԱՐԱՐՈՒԱԾ

✦ ՏԻՐԱՆ Գ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ ✦

ՀԻՆԳԵՐՐՈՐԴ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ

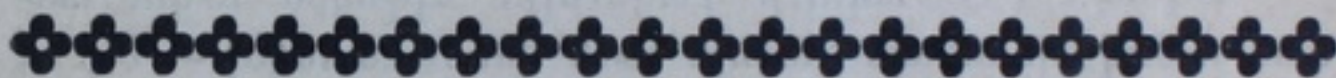
1925

Ե Ր Կ Ո Ւ Տ Ո Ղ

Ներկայ աշխատութիւնը՝ կէս դար յառաջ գաւառներու մէջ եղած կրթական վիճակին մէկ պատկերն է: Ժամանակիս յառաջդիմական ընթացքը բարեփոխած է այս վիճակն, և ի գաւառս, շնորհիւ ուսումնատարած նախաձեռնարկներու, թատերախաղիս մէջ տեսնուած յետադիմական գաղափարներու բոլորովին հակապատկերը կը կազմէ կրթական գործը:

Առաջադրեալ աւանդական իրադէպը հրատարակելով մեր նպատակն է ազգին կրթական վիճակին ի գաւառս ունեցած ժամանակակից ընթացքին հետ զուգակշռել:

Անշուշտ եմք որ ընթերցողք գոհ պիտի լինին մեր այս աշխատութենէն՝ որ մեզ համար միակ վարձատրու թիւն մը պիտի ըլլայ: S. Փ.

Ա Ն Չ Ի Ն Ք

Կորկոտ օղլի Գենարիոս

Մինէճի օղլի Դամիանոս

Զոր-թութենց Կոզմոզ

Սահակ օղլի Թորոս

} Գիւղին աղաները

Փիլիպպոս, Լուսարար, Ժամակոչ եւ Տնտես

Երանոս աղբար, Վարժապետ

Պ. Գրիգոր Շարոցեան [Ուսեալ ի Պոլիս]

Պ. Ներսէս Ահարոնեան » »

Պ. Արսէն Վահուհի, Պոլսեցի վարժապետ

Գիւղացի իրիտասարդք

Եղելութիւնը կը կատարուի 1865ին, Հայարնակ գաւառի մը շրջակայ գիւղերէն մէկուն մէջ:

Տեսարանը կը ներկայացնէ աղաներուն ժողովատեղին, որ երբեան մինճերիներով և բարձերով զարգարուած է: Անկիւնը դրուած թագաթուղաին մէջ երեք չորս հատ երկայն ծխափայտեր կ'երեւան:

Տ Ե Ս Ի Լ Ա.

Կողմոզ և Թորոս, (ԵՏԲ) Փիլիպոս

(Կողմոզ և Թորոս, որք երկայն ենթարիներ և վրայէն կրկնոց հագած ըլլալով, գլուխնին ալ խոշոր գտակներ ու չաթխր կապած են, անկիւնը քովէ քով ծալապատիկ նըստած ծխափայտ կը քաշեն: Կողմոզին ծնկանը վրայ բաց նամակ մը կ'երեւայ):

Կողմոզ. (Վարագոյրբ բացուելու միջոցին երկու անգամ ուժով ծխափայտ փաշելէ ետք խոժոռածայն) — Մէ'նչուկ, Փիլիպպո'ս...

Փիլ. (Բարեւ բռնած կը մտնէ եւ խոնարհելով) — Ծառայ եիմ աղա':

Կողմոզ. — Մինէճի օղլուին գնացի'ր:

Փիլ. — Հրամմանք է էֆէնտըմ. Ֆրսֆըսունկենց Մելիքոն ախպօրը հետ՝ մահուտ Դարտակ-փորուն տղուն պուլուխ մատտէին բույէթ ու թէսվիյէ ընելէն սըղրա՝ շիտտակ ֆէօս տի գայ:

Կողմ. — Կորկոտ օղլին ին'չ ըսաւ:

Փիլ. — Կէս սահաթէն տի գամ, ըսաւ:

Կողմ. — Անանկ է նը՝ խէյֆէ մին ալ էֆէ':

Փիլ. — Ծառայ եիմ աղայիս: (խոնարհելով կը մեկնի):

Թորոս. — Բաց ասիմ ու ոչ ամաչիմ էֆէնտըմ. օղորմած հոգի սահապ աղապաս, կենդանի աղօթքը բարեխօս, կ'ըսէր ուր՝ «Չըգ չըգ էտէն նալչա տիւր, իչ պիթիրէն ազչէ տիւր.» պինաէնալէյն, սա թախըմ մի տակը դարտակ

ճահիլ-ճիւմլիւկներուն խօսքը չի՛ տ'իլլի... մենք կլօրիկին
զօրութիւնը գիտի՞նք ա՛, սըրան անոր ուր գայ նը՝ քէօչէն
առնողը կ'օլլորի:

Կող. — Շիտտակ է. ֆախաթ անգամ մի էսասը մատ-
տէին տիպածաէն մուխուֆ ըլլալու մուճիպով մէյլիւսը
թօփել տուի. վախիտէ, ես աս թավսիէյին ասլա սէմմ ու
իթիպար չի տի անիմ, ատոնց բերած հերիֆը խապուլ չիմ
անիր վէսսէյամ:

Թոր. — Էկէր ուր գործը խապուլ ընելու մէրքէզն հաս-
նի նը՝ նա ո՞ւր է, հին տուն մը ունէի տրպատանը պախչ
արեր էի, վէրտիմ՝ վերմէ՛մ էֆէնտըմ:

Կող. — Ծառայականս ալ պին սէքիզ իւզ ալթմըչ թա-
րիսէն թախըմ մի աֆիմէրտէ իւրիւսնօմէներ ունէի, աչ-
կերտտիւնին հիյպէ տի անէի. մատտէն թերս քէքչէ ըլլայ
իսէ՝ գիրքին ճօթը պիլէ չիմ ցուցներ:

Տ Ե Ս Ի Լ Բ.

Նոյնք, Գենարիոս և Դամիանոս

Գեն. — Ծառայ եիմ աղաներուս: (կը բարեւեց ու կը
հսիցն):

Թոր.) (Միաբերան) — Բարեւ գայ վրանիդ:
Կող.)

Գեն. Դամ. (Նոյնպէս) — Բարին արեւնիդ էֆէնտըմ:

Կող. (Կը ձայնէ) — Մէ՛նչուկ, Փիլիպպոս. (Փիլ. մսնէ)
մէ՛նչուկ չըպուխ բե՛ր, վէ աղաներուն խէյֆէն էփելէդ
սըղրա՝ գնա՛ Էրանոս աղբարը ֆէօս կանչէ:

Փիլ. (Ծիսափայտերը տալէն ետք) — Ծառայ եիմ աղանե-
րուս, Ահարօն օղլու Ներսէսն ու Շարոցենց Գրիգոր պէն-
տէներնիդ եկան:

Կող. — Ատոնց ըսէ ուր՝ խէյֆէ՛ օճաղին քչիյ մի պէք-
լէմիչ անին: (Փիլիպպոս կը մեկնի):

Թոր. — Էֆէնտըմ, մալիւմնիդ է ուր խամուրքեար մա-
հուտ Ահարոնին տղան ու Շարոցենց Գրիգորը ալթմչպիր
թարիխուն Ըստընպօլ գնացեր էին. չորս տարին միւթէճա-

վիւզ ֆէօն ախգուաթա ընէլէ սըղրա՝ անցած շաբթուս էլեր վիլէյաթ եկեր ին . անճախ , հետերնին ալ պիչիւմսիզ հէրիֆ մի բերեր ին ուր , մեր աշկիրտտիւնին մէջ վարժըպետութիւն անէ :

Դամ . — Ի՞նչ խալթ կ'անին , ատոնք ո՞վ էն ուր քընթերնին ասանկ մատտէնրու մէջ կու խօթին :

Գեն . — Մենք ֆէօս նստեր էնք իսէ , պա՞լ խապաղի եինք :

Կոզ . — Պա խուսուս , Ըստընպօլի մեր հէմշէրիներէն Չաթալ խանի օտապաշի Տիւտիւկենց Աստիւրէն ալ թավսիյէնամէ մի բերեր ին :

Թորոս աղա , քէրէմ ու հիւմէթ անէիք ու սըվի կարդայիք : (Ծնկանը վրայ դուած նամակը կը յանձնէ , այն միջոցին Փիլիպպոս սուրն կը բերէ , Թորոս նամակը կարդացած ժամանակ միւսներն ալ Ֆրոք Ֆրոք ձայնով սուրներնին կը խմեն) :

Թոր . (Հին ձեւով ակնոց մը դրած կը կարդայ .) — «Առ իմ պայլական գեղական աղաներուս .

«Մալիւնի իդ լինի ուր՝ զիր թարիխէս իրեք օր էոաջ մահուտ խամուրքեար Ահարոնին տղան Ներսէսն ու Շարոցենց օղլիները վիլայաթ գալու խավլ ու խարար տուին նը՝ ադ պայլական հէմշէրիներն՝ ուր աստեղը էքէյի կարդալ թահսիլ արեր էին , վիլէյաթ չեկած էկան իմ էթէկներս պագին ու ըսին թը՝ էկէր ուր քու մեծականութիւնը կու կամիս նը՝ վուսմունքականութեան լէզէթը առնելնուս հըմար՝ կուզինք ուր մեր գեղը հետերնիս նոր եէթմէ վարժըպետ մի տանինք : Խիւլասայի քէլամ , քիչ շատ մեղաւորս ուր Ստընպօլ կը գտնուիմ նը՝ իրիճանին խապուլ արի , վէ ադ գտած մօնչերնին ալ զիր թարիխովս հետերնին ճամբայ հանեցանք . էլէլ հիսապ ատոր վազիֆականութիւնը ձեզի ձգնցանք . պա խուսուս աս կիրս գրած վախթս , մեր հէմշէրիներէն շէմշիյէճի Օղաթափ էմմին վըրայ էկաւ , վէ մէնչուկը տեսաւ նը՝ «Քանի մի տարի էոաջ ինծի կօյրած շէմշիյէ մի շինել տուաւ , միյանսըզ մանչուկ մի է ըսաւ ծառայականս ալ տտոր թահգիքն խապուլ արի . ուզուն սէօզիւն

ղըսասը, խաթըրիս պինաէն ուր հիւրմէթ կ'անիք նը՝ ադ էկած վարժապետը մեր աշկերտ-տիւնը դնէք ուր՝ սէնէ 1860 թարիխուն թախսիս եղած սահմանդրութան նիզամիսամէին մուճիպով նոր վուսուճնէականութիւնը թէօրէթմիշ անէ՝ չիւնքի, ժամընկու յօտօսը անանկ էամիշ կանէ ուր՝ հին վարժըպետներուն խաֆաները փոխինք. ասոր մուճիպ, յօժար կամօքս սա թավսիյէնամէն կու գրիմ վէ իրիճա կանիմ ուր իրիճաս խապուլ անէք, ողջ լերուք ըմմէն: Մեր տունն ալ խօսիք ուր՝ Աստուր աղայիս աս փոստային գիր չի տալուն սէպէպն սա է ուր՝ աս վարժըպետին հախուն մեծ տաղաւաղայի մէջ է եղեր: Խաթուն մօրս ձեռքը կու համբուրիմ, հարսընրին ալ կարօտով աշկունքը կու պագնիմ, վէ չօճուխներուն վէ դայրիւհիւմ բարեկամներուն, վէ դէօն դրացիներուն ըմմենուն ալ մախսուսէն բարեւներս թէպլիղ անէք:

Սեկե 1865 իյուլ 13
Ըսընպօղ Չարաղ խան

Ողջ լերուք, Ծառայ Տեառճ
Մեղաւոս
ԱՍՏՈՒԹ ՏԻՒՏԻԿԵՆՅ

Դամ. — Վախիտէ, աս գիրը նիզամի տայրէսին շարթլու շուրութլու գիր մի է ըսէ թը՝ աղբա՛ր, տնոնցմէ վարժըպետ ուզող եղա՞ւ մի եա, մեր էրանոս աղբարը ի՞նչ է եղեր... մէճնուն չի՞նք մի անկից:

Կող. — Հա՛յ հա՛յ, էրանոսին պէս վարժըպէտ աս գեղը տահա նէ էկեր նէ ալ տի գայ. հէրիֆը մէկ հայելուն՝ պաշ բարմաղիով շարականը կու բանայ:

Թոր. — Թամամ, շիտտակ է. սալթ վեց տարի Ըստընպօղ Պալի Փաշային փուռը թապլաքեարութիւն ըրաւ ուր՝ հիսապճա բէք աչըխ կէօղ է. մէկ սանիյէին մէջ, կիրմէ չըխման, գինճիլլի թախսիմը վէ դարաճիւմէն պուղտիկ մատէն կու հանէ:

Գեն. — Հաթտա իր իշկիւղարութան վէ տէֆթէր թանգիմ անելու ուսուլին մէջ վարպետ բան մի ըլլալուն հըմար չէ՞ ուր Բաստեղենց պուլաշուխ մատտէն թէմզցունելու միւճիպով հավայէն էղհարը իֆլասի տէխթէրը իրեն

չինեւ տուանք, անանկ շուրութլու տէֆթէր իմ ուր՝ պէ-
նիմ տէյէն զուռնագին բապուճները ամբ կու գնի:

Դամ. — Աֆէրիմ էրանոս. հէրիֆը թա՛մ վարժպետ է
եղեր. էֆէնտըմ, կարճ խօրըթինք, մեր աչկիրտ տիւնին
մէջ պաշխա մարդ խապոււլ չի տի անինք, վէսսէլամ:

Գեն. — Էկէր ուր ադ բերած մարդերնին զապոււլ
անինք իսէ՛ արթըխ ժամուն էշիկէն ներս չէ տի մինիմ:

Կսզ. — Պինայէն ալէյհ, հըմայէկս ադ մարդիկը ֆէօս
կանչինք ու խարարնիս թէպլիղ անինք:

Թոր. — Բարով կուլլի:

Կոզ. — (Կը ձայնէ) — Մէ՛նչուկ, Փիլիպպո՛ս:

Փիլ. (Մսնելով) — Ծառայ եիմ, աղա:

Կոզ. — Մէ՛նչուկ, Իրանոսը ո՞ւր է:

Փիլ. — Էֆէնտըմ, չօճուխներէն մէկուն վարտիքը
քօրկապ է եղեր, անի կուքակէ. պահ մի ետքը տի գայ:

Դամ. — Աֆէրիմ էրանոս, վարժպետ ըսածդ ասանկ
տ՛րլի:

Կոզ. — Տա դուրսը կօյնող մօնչերուն ըսէ ուր ներս գան:

Փիլ. — Չաթալ-չէքիւճ հէրիֆն ալ հետ բերե՞ն մի:

Գեն. — Խա՛յըր, անի թող խէյֆէ օճաղին պեքլէմիչ
անէ:

(Փիլիպոս կը մեկնի. մսնեն ներսու եւ Գրիգոր)

Ներսէս. — Բարեւ աղաներ:

Կոզ. — Ծօ ներսէ՛ս, չորս տարի մուխատտէմ Ըստըմ-
պօլ գնացիր իսէ, այբը տեսնայիր նը՝ բէնը չարչուն կու
քաշէիր, ֆէօն ֆէս մի ու նոր սալթամարգա մի հագար
տէյի մա՛րդ եղար:

Դամ. — Ատոր հըմա՞ր Ըստըմպօլ գնացի ուր, հավուն
բիլիճ ող թիւրին ալ զըլը՞նճ տ՛ըսիս:

Ներսէս. — Յիրաւի, հոն որ գացինք, բան մը չգիտէ-
ինք, բայց Ղալաթիոյ եկեղեցին կիրակնօրեայ դասատուու-
թիւն կ՛ըլլար, մենք ալ ուսման փափաքողներ, հոն եր-
թալով կարդալ գրել սովրեցանք:

Գրիգոր. — Եւ գիտնալով որ մեր գիւղին վարժապետը
թափաքեարութենէ առաջ եկած մարդ մը ըլլալուն, մեր

զաւակներն ու եղբայրները անոր ձեռքը մնալով բան մը
չպիտի կրնան սովորիլ...

Դամ. — Ծօ՛ղուն ե՞րբ կարգուեցար ուր զաւկի ալ
տէր եղար :

Թոր. — Սըւոր նայեցէք, մեզի քիւլ տի կլլեցնի. ծօ՛ղուն
քենէ պաշխա ախպար ունի՞ս մի եա՛ :

Գրի. — Մեր եղբայրները որ կ'ըսեմ, մեզմէ փոքրե-
րուն համար կ'ըսեմ, ուստի Ստանպօլ գտնուող հէմչէրիներ
ուն խարարովը հետերնիս ուսեալ պատուելի մը բերինք
որ վարժապետութիւն ընէ :

Կող. — Վէսսէլամ, ա՛լ խապէրի տէ զուրնատան. ծօ
դուք մեզի ֆէօս պալխապաղի տե՞ղ էք դրեր, ադ մարդը
խապուլ չի տի անինք :

Թոր. — Էրանոս աղբօրը ի՞նչ միւճիւպսով չէք հաւնիր :

Ներ. — Ճա՛նըմ, ադ Երանոս աղբարը թող ա՛լ երթայ
իր տունը նստի. գիւղին տղաքներուն մե՞ղք է :

Դամ. — Սըվոր նայեցէք, տղաքներն ալ կու մեղքնայ,
մենք մեր տղաքը վարժպետ չի տի անինք. Էրանոսին կէսը
թահսիլ անին նը՛ տահա ի՞նչ կ'ուզինք :

Գրի. — Բայց Երանոսը բան մը չի գիտեր :

Գեն. — Ո՞վ ըսաւ. անցածներս ալ եէնի եէթմէ չա-
թալ չէքիւճ հէրիֆ մի եկեր էր, Էրանոսին իմթիխան
արինք նը՛ բերանը չկրցաւ բանալ :

Կող. - Սապուլ չինք անիր, վէսսէսամ :

Ներ. — Սապուլ չէք ընէր ամա, Ստամպօլի հեմչէրի-
ներն ալ զազէթաներուն վասիթայովը Պատրիարքարանին
կ'իմացնեն թէ՛ դուք՝ հոս ձեր ուզած մէկ թապլաքեարը,
որ տնտեսութիւն անգամ արժանի չէ ընելու, վարժապետ
ըրեր էք ձեր տղոցը, և խամուրքեարներէն մէկն ալ թէ՛
լուսարար, թէ՛ ժամակոչ և թէ՛ տնտես կարգեր էք :

Գեն. (Կամաց մը բովիցի) — Ի՞նչ խալթ կ'անէ, աղա՛,
Փիլիպպոսը տնտես չեղած զաթը կարգուկ էր :

Կող. (Գրիգորի) — Գէ՞ն եինք ըրիր, պարոն աղա,
խտարէ կ'անինք :

Գրի. — Այս տեսակ խտարէ չուզեր, մեր զաւակները ժամանակիս պահանջից համաձայն կրթուելու են. այս պատուելին կարող մարդ մըն է, և եթէ կ'ուզէք, Երանոսին հետ անգամ մը քննենք:

Դամ. — Հա՛հ, աղէկ կ'ըլլի. ուզուն սէօղին դըսասի... հըմայէկս քըչիյ մի խէյֆէ օճաղին պէքլէմիչ արէք, աղաներուս հետ մէշվէրէթ մի ընելէ սըղրա խարարնիս թէպլիպ կ'անինք:

Գրի. (Մեկնած ասենք ընկերոջը, կամաց մը) — Թերեւս դարձեալ չհամոզուին, ուստի ընելիքնիս այժմէն որոշելու ենք:

(Ներսէս եւ Գրիգոր կը մեկնին)

Կող. — Խա՛յրը էֆէնտիմ, խապուլ չի տի անինք: Էրանոսը գալու ըլլայ իսէ, անցածներս ալ էկող չաթալ-չէքիւճ վարժպետին հարցուցածնիս ասոր կու հարցնինք, ճուղապ չի տի կրնայ տալ, քնցուի կ'անինք:

Դամ. — Թամամ, խարարնիս խարար է. Ըստըմպօլի հէմշէրիներուն ալ կու գրինք ուր, ինթիխամ արինք իսէ Էրանոսը վրայ էլաւ:

Տ Ե Ս Ի Լ Գ.

Նոյնք և Երանոս, որ շալվար և երկայն նիւպպէ հագած է. մինչեւ յօնֆերը իջեցուցած խոռոք գսակին բերնէն մաս մը վեր՝ իրասու վրայ երեք հաս գոյնզգոյն եազմաներով չաթխը կապած է:

Երանոս. (Բարեւ բռնած կը մտնէ եւ խոնարհելով) — Մառայ եիմ աղաներուս:

Կող. — Էկոր գա՛ս, Էրանոս աղբար. Ըստըմպօլցի պիչիմսիւզ հէրիֆ մի բերեր եին ուր՝ մեր աշակերտ-տիւնը վա, ժպետ տի դնին, մենք ա՛սլա խապուլ չըրանք իսէ թը՝ էլան ուր՝ Էրանոս աղբօրը հետ ինթիխամ տի անինք:

Թոր. — Բապուճս ի վար, մենք քեզի կիւվէնմիչ կ'ըլլինք. անցած տարի քէնտի կէլէն հէրիֆին ի՛չ թէրթիպ ուր իթթիխազ արինք նը՝ ասոր ալ անանկ կ'ընինք. յու-

սով եիմ ուր իւստիւն տ'ելլաս... նա օր քերականութիւն կ'ըսին նը՝ քցչիյ մի անոր մի անոր մէթանէթը տո'ւր ուր, հիչ շիւպհէի քօչէ մի չի մնայ:

Երանոս. — Ծառայ եիմ աղաներուս. մալիւմնիւյ է ուր՝ աս ժամընկու եէնի-եէթմէ վարժպետները պիչիմսուզ վէ դայտէսիզ քերականութիւն մի իթթիխազ եին արիր. մէ-սէլա, «Ուղական Հաց, Սեռական Հացի վէ Հայցական «զՀաց»ով մատտէն կու լումունցունին, մէյնութիւնը չինի-տար, ֆախաթ ծառայականիս իթթիխազ արած Չամիչին քերականութիւնը Հացին մէյնութիւնը բէք նիզամով կու-տայ. Ուղական Հաց՝ էքմէք. Սեռական Հացի՝ էքմէկին. Տրական Հացի ի հաց՝ էքմէկին, կէնէ էքմէքին...

Կող. (ընդմիջելով) — Թամամ է, ըմմէն մարդուն մու-տածականն ալ գիշեր վէ ցորէկ էքմէքին հըմար է:

Եր. (Շարունակելով) — գործիական հացիւ՝ էք-մէք իլէ:

Թոր. — Շիտտակ է, էքմէքով կու կուշտանանք.

Եր. — Պառարական զՀացիւ՝ էքմէկին էթրաֆը, քէ-նարըը:

Կող. — Բիշկին ըլլայ իսէ՝ համով կուլի քէնարը:

Եր. — Բացառական ի Հացէ՝ էքմէքտէն:

Թոր. — Աֆէրիմ, կէչմէ էքմէքտէն:

Ե. — Պատմական զՀացէ՝ էքմէկին իւստիւ:

Դմ. — Թամամ, հացին մատտէն ըմմէն բանէն իւս-տիւն է:

Եր. — Ներգոյական ի հացի՝ էքմէկին իչի:

Թոր. — Ատի ալ առկայ չունեցող էխտիեարներն հա-խուն խայըրը կուլի:

Եր. — Հայցական զՀաց՝ էքմէկի կէօսթէրիր:

Դամ. — Պէլի, հէր թապլաքեար էքմէկինի կէօս-տէրիր:

Եր. — Կոչական ո՛վ Հաց՝ եա՛ էքմէք:

Կող. — Թամամ, անօթի էղողը թապլաքեարը տեսնայ իսէ «եա՛ էքմէքճի» կու պոռայ:

Եր. — Իշթէ էֆէնտըմ, աս խուսուրները ծառայականս մէնչուկներուն պէյնին քօշէները եէուլէշտիրմիշ կ'անիմ, ֆախաթ ժամընկու ենի-եէթմէններուն պէս շաթալ-չէթիւճ լաթեր չի հագնելուս, իթիպար չունիմ:

Կող. — Էրանո՛ս, խարարնիս խարար է. ան ուր մենք ֆէօս նստեր ինք նը՝ մեր խօսքը տ'ըլլի. մենք պալխապաղի չինք. (Չայնելով) Մէ՛նչուկ, Փիլիպպո՛ս, (Փիլ. կը մտնէ) տա դուրսը խէյֆէ օճաղին պէքլէմիշ անողները ֆէօս բե՛ր:

Թոր. — (Փիլիպպոսին) — Վէ պատեհու գնա աշկերտտիւնը պէքլէմիշ արէ ուր՝ մօնչուկները դաղվա նիզա չանին:

Դամ. (Փիլիպպոս մեկնելեն ետք) — Էրանոս քեզ տեսնինք, պէյնիդ լայըխու մէթանէթ մի տուր ուր՝ սա հէրիֆը օռով թօխով քնցուր անինք:

Տ Ե Ս Ի Լ Դ.

Նոյնք, Գրիգոր և Արսէն

Կող. (Արսէնին) — Պա՛յվէլի, աղաներուս մէյլիւսը խարար տուաւ թը՝ հէր իշտար ուր Ըստըմպօլի Չաթալ խանի օտապաշիէն թավսիյէնամէ մի թախտիմ կ'անիք նը՝ մենք ալ անգամ ինթիխամ տի անինք՝ դէօրէ, քաղքէն ըմմէն Յստըմպօլ գնացողները հետերին մէյմէկ վարժպետ թախմիշ անին վիլէյաթ գալու ըլլան իսէ՛ գեղը վաժըպետի թուրչիով տի լեցնինք. պինաէն ալէյն ինթիխամ տի անինք:

Արսէն. — Ամենայն սիրով՝ պատրաստ եմ պատասխանել:

Կող. — Պինտ էռաջ, անիւնդ ի՞նչ է:

Արս. — Արսէն Վեհուենի:

Թոր. (Բարձրաձայն ծեծաղելով) — Հա՛հ, հա՛հ, հա՛հ, (Կոզմոզին) էֆէնտըմ, ան է ուր ՚երսէն վախ ունի իսէ, ինտո՞ր վարժպետ տ'ըլլի:

Գրի. — Ներսէն վախ ունի չըսաւ, Արսէն Վահուենի ըսաւ:

Դամ. — Ատ ի՞նչ պիչիմ անիւններ է ուր իթթիխազ եին

ըրիր. նա ո՞ւր է, անցածներս էկողին անիւնն ալ թօփափ
բան մի էր:

Թոր. — Պէլի, վրան չամուր ըսին:

Գրի. — Վրան չամուռ չէր, Վռամշապուհ էր. մե՛ղք
որ Հայ անուները չէք գիտեր:

Կող. — Վա՛յ կիտի անիւններ վա՛յ. աստար տարուան
Փիլիպպոս, Թորոս, Կողմող, Էրանոս վէ զայրիւհիւմ պայվա-
կան անիւններնիս պիլէ. պաթալը հանիլ կ'ուզին:

Դամ. — Նէ իսէ, պայվէլի, քանի՞ տարու ես:

Արս. — Երեսուն և հինգ:

Դամ. — Ամա՛ն, պա՛յվելի, քէրէմ-^արէ, քըշիյ մ'ալ
առղաղ սըխմէ ուր՝ պարապար պոյ նետինք. աղ բաշա
պըյըխներդ 40ը անցած ըլլալուդ իսպաթ մին է:

Գրի. — Ճա՛նըմ, հիմա ատանկ բաներ հարցնելու ի՞նչ
տեղը կայ. քանի՞ տարու կ'ուզէ՞ ըլլայ. դուք գիտցածին
նայեցէք. և եթէ տարիքը պեխերուն երկայնութենէն պիտի
հասկնաք, շա՛տ ողորմելի մարեր եղած կ'ըլլաք:

Կող. — Օղորմելին դո՞ւն ես, հէ՛րիֆ, ինթիխամ տի
անինք:

Գրի. — Ուրեմն ըրէ՛ք, լմնցուցէ՛ք:

Կող. — Պա՛յվելի Հաւատով խոստովանիմը գիտե՞ս:

Արս. (Ջարմանայ, եւ վայրկեան մը մտածելէն ետք)

— Այո:

Կող. — Քանի՞ տիւն է:

Արս. (Նոյնպէս) — Քսան և չորս:

Կող. — Մէկ պօչէն բռնէ մինչեւ մէկալ պօչը գնա,
քանի՞ այբ կայ:

Գրի. (Ապեամ) — Այդ ի՞նչ ըսել է:

Կող. — Ի՞նչ տ'իլլի ուր, պարոն աղա, ինթիխամ ըսել
է (Արսէնին) պայվելի, ճուղապ տուր:

Արս. — Բայց այդ հարցուցածնիդ՝ Հաւատով խոստո-
վանիմին հեղինակը, Ներսէս Շնորհալիւ անգամ ուշադրու-
թեան առած չէ:

Կող. — Ատոր պէյնամազ էօզիւրի, կըսին, Էրանոս աղ-
բար դուն ըսէ՛:

Եր. — Էֆէնտըմ, քսանը չէօրս տիւնէ միւթէճավիւղ
Հաւատով խոստովանիմին մէկ պօչէն մէկալ պօչի այբերուն
ճէմը, եէքունը պալիղը վեց հարիւր եթմիչը չէօրս է.
ասոնց 17ն ալ տանկլօխ եին. սալթ «Եւ ողորմեա քո արա-
րածոց և ինձ բազմամեղիս» ները հարուր էոսունը վութը
այբէն միւթէճավիւղ եին :

Կոզ. — Պա՛յվելի, տեսա՞ր ուր չի գիտցար, մէկ խա-
պահաթ :

Գրի. — Բայց, ասանկ քննութիւն չըլլար :

Դամ. — Ծանըդ կ'ըյրէ. պարոն աղա, մենք ասօր աս
տեղս Փետրղանի՝ թըթիւի չինք. «Ախշինկը իր խիլվին հա-
վային քճգիս նը՝ զուրնաճուն հարսըն կուլլի» կ'ըսին. պինաէն
ալէյն, մենք ինթիխամ տի անինք : Կօրկօտ օղլի, հրամմե-
ցէք, սըրան ձերն է, դուք ալ բան մի հարցուցէք :

Գեն. — Պա՛յվէլի, սա Յակոբ նահապետը ուր՝ էրազին
մէջ նէրտիվէն մի տեսաւ, ադ նէրտիվէնին մէկ պօչն գե-
տինը մէկալ պօչն ալ էրկինքն էր, հըմայէկս ադ նէրտի-
վէնը ո՞ւր մնաց :

Կոզ. — Տէ ցատկէ՛ տիրացու հըմայէկս ուր պօյըդ տես-
նիմ. աֆէրիմ Կօրկօտ օղլի. ուր ալ գտար :

Այս միջոցին Ներսէս սեսարանը կու գայ, եւ Գրիգորին
հետ մեկ կողմ ֆառուելով, դուրսը եղած կարգադրութեան
վրայ ցածէն կը խօսին, ուրախութեամբ :

Արս. — Բայց այդ հարցուցածնիդ երազական բան մը
ըլլալուն, անկարելի է պատասխանել :

Գեն. — Երազականն ի՞նչ ճիվերս է, ճուղապ տուր :

Արս. — Բայց պէտք է գիտնաք որ Յակոբ նահապետ
այդ սանդուղը իր երազին մէջ տեսաւ, երազը իրականու-
թիւն չէ՛ :

Գեն. — Խալթ էս ըրիր, պարկէնքլի Աստուածաշունչին
մէջ ան նէրտիվէնը ըմմէն օր աչօքս կու տեսնիմ. տեսա՞ր
ուր չի գիտցար. էոաջ էկուր էրանոս, մէյնութիւնը տուր :

Եր. — Էֆէնտըմ, ադ նէրտիվէնը Եաֆաէն մինչի էրու-
սաղիմ էրկնցած է ըմմա՝ մեղաւորներուն չիրեւար :

Կող. — Պայվելի, էղաւ էրկու խապահաթ:

Արս. — Բայց...

Թոր. — Դամիանոս աղա, սախըզ մի ալ դիւն ծամէ:

Դամ. — Պայվելի, հէլպէթտէ հիսապի ալ աշինա էք.

ըզհարը իֆլասի շարթլը շուրութլը տէֆթէր մի կրնա՞ս
թանզիմ անել. մէսէլա, հէլիֆին մէկը 300 ղղչ. ի մաթլի-
լիւպաթ մի տի ունենայ միւթէվֆա մէկուն վրայ, ադ
բարան անոր հետ հողին տակը չի թաղելու հըմար՝ ինքն
ալ 3000 ղրուչի թիւճարին բարան տի ուտէ վէ անոր կէօ-
րէ իֆլասի տէֆթէր մի թանզիմ տ'իլլի:

Արս. — Բայց ատոր խարդախութիւն կ'ըսեն:

Դամ. — Խարդախութիւնը ի՞նչ ճիվերս է, իւշկիւզարու-
թիւն կ'ըսին. էրանոս աղբարը իշթէ աս խուսուսին մէջ ալ
պիրինճի է. հավայէն էզհարը իֆլասի տէֆթէր մի թանզիմ
չընող մարդը՝ վարժապետ չըլչիր, վէսսէլամ:

(Գրիգոր եւ Ներսէս ասդին գալով ունկնդիր կ'ըլլան:)

Թոր. — Պայվելի, բան մի ալ ես տի հարցնիմ, Մեռ-

եալ ծովը վար է, վէ ի՞նչ միւճիպով մեռեալ կ'ըսին:

Արս. — Երուսաղեմ, Պաղեստինի մէջ է:

Կող. — Շիտտա՞կ է մի էրանո՞ս:

Եր. — Նէ՞ մինասիպէթ, էֆէնտըմ, միսամուրքեար ող-
որմած հողի տէտէէս մեր գիտցածը սա է ուր՝ ադ ծովը
Չինիմչինի մէջ է, վէ վախթով մարը քօլէրայէն մեռնելուն
սէպէպովը անիւնը մեռեալ ծով մունացեր է:

Գրի. — (Բարկացած) — Բայց աս ի՞նչ տեսակ քննու-

թիւն է, աս ի՞նչ խայտառակութիւն է:

Կող. — Կախարդութիւնը ձեր ըրածն է, էֆէնտըմ մեր
հուզուրն ալ տահա բերանդ կու բանա՞ս. եարըմ չարըխով
Ըստըմպօլ էրթալէ ետքը գալու որ ըլլաք՝ ասանկ թախըմ
մը պօշ հէրիֆները մեզի հետիյէ՞ զու բերէք. պին սէքիզ
եիւզ ալթմըչէն պէրի պաշխա հիյէթ մի քէսպ արեր էք
իսէ թը՝ Ասվածպետականութեան հիմմէթովը ձեզի պէս
ճահիւլ ճիւմլիւքներու խօրըթաներուն ա՛սլա սէմմ ու իթթ-
պար չի տի անինք: էրանոս աղբար, հայտէ գնա՛ աշկերտ
տիւնը նստէ, մեր գեղին վարժապետը դիւն ես:

Եր. — Ասվածպետականութիւնը աղաներիւս մէկ օրեր-
նինքրիւր հազար ընի, էֆէնտրմ: (Հպարտութեամբ կը մեկնի:)

Ներ. — Կողմող աղա, ետքը պիտի զղջաք, եկէք խօս-
քերնիս մտիկ ըրէք:

Կող. — Սո՛ւս կ'ըսիմ քեզի. ան ուր ես քուկին տա-
տիդ էհպապն իմ նը՝ հէլպնթտէ իմ ուզածս տ'իլլի:

Թոր. — Հասըլը աս գործը անանկ տի անինք ուր՝ մէ-
կիկ մէկիկ սա քապուճիս ճօթը տի պագնիք ու մեղայ տի
պօռաք:

Գրի. — Քանի որ դուք որոշած էք քաղցրութեամբ
ճամբու չի գալ՝ մենք ալ կը պարտաւորինք ամեն բան
յայտնել ձեզի. արդէն գիտէինք որ դուք ասանկ պիտի ընէք,
ինչպէս որ երկու տարի առաջ ալ Պոլսէն եկող վարժապե-
տին ըրիք. բայց պէտք է գիտնաք որ այսուհետեւ մեր վար-
ժարանները ու եկեղեցիները ձեզիպէսներուն ձեռքը չպիտի
մատակարարուին. այլ ևս անցած է այն ժամանակը, որ
դուք տնտեսութիւն ընելու նպատակ արժանիք չունեցող
թապլաքեար պօզմասիները վարժապետ ընէք: Մենք այս
անգամ Պօլսէն եկած ատեննիս, հետերնիս բերինք նաեւ
Կեդր. Վարչութեան մէկ հրամանագիրը որուն մէջ ըսուած
է թէ վարժարանները, ըստ Սահմանագրութեան, քուէով
ընտրուած թաղականաց և անոնց օժանդակ հոգաբարձու-
ներու ձեռք պիտի կառավարուին:

Կող. — Վա՞յ, ատանկ բանե՞ր ալ ըրիք:

Ներ. — Հապա ի՞նչ գիտցաք, առանց ձեզի իմացնելու,
խելքը գլուխը եղող գիւղացիներէն ստորագրութիւն ժող-
ւելով Պատրիարքարան գիմեցինք և այս հրամանագիրը
առինք: Առաջնորդնիս, որ անգրի գեղը գացեր է, վաղը
գալուն պէս այս հրամանագիրը պիտի գործադրէ. « Կնքեալ
մեծ նամակ մը կը հանէ կը ցուցնէ՝ աղաները կը զարմանան »:

Գեն. — Ան է ուր ազգին գործերը մեր ձեռքէն տի առ-
նիք նը՝ հապը կլլած էք, չիւնքիւ, « Զըգ չըգ էտէն նալչա
տուր, իչ պիթիբէն ազճէ տիւր »:

Կող. — Պինատէն ալէյ, 5 տարիէն սըղրա տի կործանիք:

Ներ. — Աստուած խելք տայ ձեզի. երանի՛ թէ հինգ տասը տարիէն ետքը ծնէիք, վասն զի այն ատեն ուսման և գիտութեան հրաշալիքները պիտի վայելէ աշխարհ, և ահա այն ատեն պիտի ըլլայ այն երջանիկ օրը՝ որ գիտութիւնը հարստութեան հետ միանայ:

Չայներ. (Դուրսէն) — Նոր վարժապետ կ'ուզինք, նոր թաղական ու նոր հոգաբարձու կ'ուզինք:

(Աղաները ափ ի բերան իրարու կը նային):

Դամ. — Աս ի՞նչ բաթըռտի է: (Փիլիպպոս սարսափահար ներս կը վազէ):

Փիլ. — Աղաներ, գիւղին թէքմիլ մարդիկը դուռը ափ առին: (Աղաները սարսափահար ոտքի կելլեն: Դուրսը աղմուկ:)

Ներ. — Կը լսէ՞ք. գիւղացին հաւաքուեր է. երեսի ջուրով՝ տուներնիդ գացէք նստեցէք, և խօսք տուէք որ ասկէ ետքը բանի մը չպիտի խառնուիք:

Դրսէն. (Չայներ) — Նոր թաղական, նոր հոգաբարձուներ կ'ուզինք:

Դրի. — Բարերդի գաւառին մէջ ալ ձեզիպէսները ուզածնին կընէին. բայց անցած տարի օրէնքը գործադրուելուն պէս, դորձէ քաշուեցան. դուք ալ առանց դէմ դնելու տեղերնիդ դառնալու էք:

(Դուրսի աղմուկը կը շատնայ):

Կող. — Ոտքըդ պագնիմ նե՛րսէս, տա հէրիֆները սընկից քնցուր արէ ուր տիւնիրնիս իյնինք:

Ներ. — Դուք անհոգ եղէք, մենք հիմա անոնց կ'իմացնենք թէ տուներնիդ պիտի երթաք և այսուհետեւ բանի մը չի պիտի խառնուիք. թէ Երանոս աղբարը այսօրունէ պիտի ճամբուի և այս պատուելին վաղն առտու իր պաշտօնին գլուխը անցնի: (Ընկերոջը) Պարո՛ն Գրիգոր, գնաւ դուրսը կեցողներուն իմաց տուր ասիկայ որ հանդարտին:

(Գրիգոր կը մեկնի)

Դամ. — Պարէ սա էրքեան մինտէրինները ուր մեր տիւնէն բերինք նը. թողէք ուր տանինք:

Ներ. — Այո՛ տարէք, որպէս զի ատոնց տեղ գրասե-
զաններ գրուին :

(Աղաները կարասիները կը ծողվեն : Դուրսը աղմուկ :)

Գեն. — Ազբար, Դանիէլ մարգարէին պէս ծայն ին-
կանք. հըմայէկըս ի՞նչ տ'անենք :

Կող. — Փիլիպպոս, սա պաղչէին գէօսը օլսուն բաց ուր
սըկէց անցնինք. մէ'նչուկ, փապուճարդ տի փախչինք :

Ներ. — Շուա ըրէք, շուտ ըրէք, պաղճաին դոնէն
գացէք : (Գրիգոր կը մտնայ)

Թոր. — Փիլիպպոս, թապլաները ֆէօս չի մոռնանք,
մեր տիւնէն բերած ինք :

Կող. — Խաթըրնուս պինայէն, պարէ էրանոսին ալ
մէշղուլիյէթ մի թախսիս արէք :

Գրի. — Արթըրս անիկայ ալ թող երթայ իր տունը
նստի տէ, Հաւատով Խոստովանիմին այրերը բեները գի-
մերը համրէ, որպէսզի ի միւս անգամ գալստեան անոնց
հիսապը տայ :

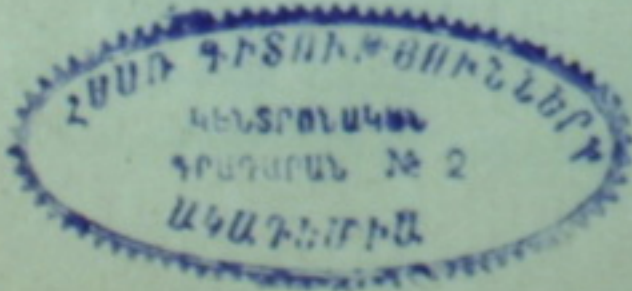
(Աղաները չրպուխնին բելերնուե սակ առած, Փիլիպս
կողմեն) :

պոստայ կարասիները շալկած, սրսմուրեամբ կը մեկնին աջ

Ներ. (Տեսնելով որ բազարուզան հոն ձգեցին, գայն
Թորոս աղային տալով) — Թագաթուզանիդ հոս մոռցաք :

«Վարագոյրը կը գոցուի»

Վ Ե Ր Զ

A $\frac{11}{29608}$

"ԱՐԵՒ" ՀՐԱՏԱՐ ԱԿՉԱԿԱՆ

«ԱՐԵՒ» Հրատարակչականը 1925ի առաջին շրջանին լոյս բնծայեց հայ հեղինակներու գործերէն հետեւեալները.

ՍԻՐԱՆՈՅՇ	Ս. Տիւսար	150	Ղրշ.
ԱՐԱՔՍԻԱ կամ ՎԱՐԺՈՒՀԻՆ	»	100	»
ԵՐԲ ԱՅԼԵՒՍ ՁԵՆ ՍԻՐԵՐ	Զ. Եսայեան	75	»
ԱՂՔԱՏԻՆ ՊԱՏԻԻԸ	Ա. Ալթունեան	150	»
ԹԱՊԱՔԵԱՐ ՓԻԼԻԿ } ԵՐԱՆՈՍ ԱՂՔԱՐ	Միասին կազմած	25	»

ՄԱՍԼՈՅ ՏԱԿ Է

Քամելիազարդ Կիւր

«ԱՐԵՒ» Հրատարակչականը ունի իր սեփական Տպարանը կը տպագրուին իր հրատարակուիւնները :

Տպագրական եւ հրատարակչական որ եւ է գործի համար դիմել Վարչութեան հասցէին՝

ՊԱՊԸ ԱԼԻ ԶԱՏՏԷՍԻ, ԹԻԻ 73, «ԱՐԵՒ»

ԳԻՆ 25 ՂՐՈՒՇ
100

Տպագր. «ՇԷՄՍ»

ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

220029608

A
1936